

Ik zag haar direct al bij aankomst op Schloß Freywalde. Ze liep op de laan die naar het bordes van het kasteel leidde. Ook Zane draaide zijn hoofd in haar richting.

We zaten in hetzelfde busje dat ons van het station naar het kasteel bracht, een rit van een halfuur. Meer dan een paar woorden hadden we onderweg niet gewisseld.

Zane kwam uit Phoenix, Arizona.

‘Voor het eerst in Duitsland?’

‘Mm. In zekere zin.’

Hij had mijn blik ontweken en de verdere weg naar zijn knieën gestaard, tot het kasteel opdoemde en het busje háár passeerde, in de bocht van de oprijlaan. Ik kan me niet herinneren dat hij toen opveerde. Niet, denk ik, nóg niet.

Maar hij keek.

Een enorme bos krulhaar, hennarood. Een lange regenjas waarvan ze de kraag had opgetrokken. De wind joeg de panden uiteen. Onder haar jas droeg ze een strakke zwarte spijkerbroek. Stelten van benen, waardoor ze op zevenmijlslaarzen leek te lopen. Aan haar rechterschouder een camera. De overeenkomst met Feininger was treffend: die droeg ook altijd een lange beige regenjas en nam een kleinbeeldcamera mee wanneer hij eropuit trok, een Leica, in een leren hoes.

Het busje stopte voor het bordes van het kasteel. De chauffeur was oud genoeg om het verdwijnen van de DDR te betreuren en bleef stokstijf achter het stuur zitten. Zane en ik pakten zelf onze bagage, ieder twee koffers, wat niet eens zoveel was voor een verblijf van vier maanden.

Op het moment dat we de hal binnenliepen, kwam zij met huppelpasjes de brede bordestrap op. Ik hield de deur voor haar open. Met gespeelde beleefdheid boog ze het hoofd en zei: ‘*Danke.*’ Ze had een lichte stem, die naar spot neigde. Zane groette haar niet. Ze liep een smalle donkere gang in, ik klopte op de deur met het bordje SEKRETARIAT.

★

Een kleine gezette dame met een strenge bril vroeg ons een formulier in te vullen. We moesten ons paspoort inleveren, zodat ze er een kopie van kon maken voor de politie. Ze gaf ons de sleutel van de kamer. Die van mij lag op de eerste verdieping, die van Zane ook. Uit het nummer maakte ik op dat hij mijn buurman zou worden.

Zane kreeg nog een andere sleutel, van het atelier, dat zich aan de zijkant van het park bevond. ‘In de fabriek,’ zei de dame met een straf knikje, ‘de vroegere bruinkoolfabriek.’

Op staccatotoon noemde ze de uren van de maaltijden. Van halfacht tot negen uur ontbijt, van twaalf tot halftwee lunch, van zes tot halfacht diner. Verschenen we later, dan zouden we de hond in de pot vinden.

Ze gaf ons een stencil met de huisregels mee. Na klachten over geluidsoverlast volgde verwijdering. De zin was vet gedrukt, in hoofdletters.

Zane vouwde het blaadje op zonder er een blik op te hebben geworpen. Zijn Duits was niet zo best, vermoedde ik, ondanks zijn achternaam. De secretaresse had hem met ‘Herr Blumenthal’ aangesproken.

★

Tijdens de lunch nam hij tegenover me plaats.

In de eetzaal stonden een stuk of tien tafels, waarvan er slechts drie waren bezet. Hij had ergens anders kunnen gaan zitten, hij had alleen kunnen eten. Kennelijk gaf het hem een vertrouwd gevoel de tafel met mij te delen.

Ik was al bijna gewend aan zijn zwijgzaamheid.

In de trein van Berlijn naar Jüterbog had hij drie stoelen voor me gezeten. Hij was me opgevallen door zijn kaalgeschoren kop. Ik had me afgevraagd waarom een man van voor in de dertig geen haar op zijn hoofd wil en om de zoveel dagen naar de tondeuse grijpt. Zo'n gladde schedel geeft je het aanzien van een militair, een gevangene of een kankerpatiënt, en ik snapte niet wat daar zo aantrekkelijk aan is.

Zane at zwijgend.

Ik zei: 'Ruime kamer. De jouwe ook?'

Hij knikte.

Ik vroeg: 'Goed atelier?'

Hij weifelde, zonder zijn bezwaren onder woorden te brengen.

Misschien was hij wazig in zijn hoofd, door de lange reis van Arizona naar Berlijn, ofschoon het hem toch niet zo vreselijk veel moeite moest kosten om 'ja' te zeggen. Van jetlag ga je trouwens druk praten. Het moest zijn karakter zijn.

‘Vet eten,’ zei ik ten slotte, en dat ontlokte hem zo-
waar een zucht.

★

Vierentwintig kunstenaars vertoefden in het kasteel. In de eetzaal zaten er negen of tien. Een enkeling kwam zich voorstellen, de anderen vonden dat het initiatief van de nieuwkomers moest uitgaan. Zane bleef stijf zitten, ik besloot na de maaltijd de tafels langs te gaan.

Voor namen heb ik een geheugen als een zeef; ik onthield alleen waar de kostgangers vandaan kwamen: uit Berlijn, Dresden, Leipzig, Frankfurt an der Oder, uit München, Hamburg, Dortmund, en uit Oslo.

De vrouw met het rode haar ontbrak; de middagmaaltijd sloeg ze klaarblijkelijk over. Ik kon haar geen ongelijk geven; de bloedworst lag me als een steen op de maag.

★

Ze verscheen 's avonds.

Zane was weer tegenover me gaan zitten. Ik voorzag dat hij geen moment meer van mijn zijde zou wijken, als een zwerfhond die eindelijk een baasje had gevonden.

‘Darf ich?’

Bij Zane kon er nog geen knikje vanaf.

‘Ute.’

Ferme handdruk, spottend lachje.

Ze droeg dezelfde strakke zwarte broek als die morgen en een vuurrode body. Ze schoof bij ons aan tafel en haalde uit haar schoudertas een fles wijn. Rode, Italiaanse.

‘Darf ich?’

Ze moest van die woorden houden, of van het ironische toontje dat ze de twee lettergrepen kon meegeven.

Ze schonk drie glazen vol.

‘Eindelijk iets te vieren. Nieuwe gasten! Verder gebeurt hier niets, absoluut niets. Aan het eind van de maand gaan een paar mensen weg, aan het begin van de volgende maand komen er een paar nieuwe bij. Verder niets.’

‘Al lang hier?’

‘Twee maanden. Voor mijn gevoel is het twee jaar.’

‘Ideaal. Geen afleiding.’

‘Ik ga alleen ’s morgens naar buiten. Twee uur. Soms drie. Mijn vrije uren. Of mijn uren van vrijheid. Ik kan het je aanraden. Ten zuiden van het kasteel ligt twintig kilometer bos, ten noorden tien kilometer. Lekker afwisselend.’

‘Ik loop graag.’

‘Ga morgen met me mee. Dan verdwaal je niet met-
een. Is die maat van je trouwens doofstom?’

Zane hing met zijn hoofd boven zijn bord, geheel in
zichzelf gekeerd. Hij schrokte zijn maal naar binnen
alsof hij omringd werd door een legertje hongerlijders
dat het op zijn kostje had voorzien. Alleen wanneer hij
een slok wijn nam, rechtte hij even de rug.

‘De taal, vermoed ik. Het zou kunnen dat hij alleen
Duits leest. Hij komt uit Amerika, uit Phoenix, Arizo-
na. Dat is alles wat ik je kan vertellen.’

‘Klinkt veelbelovend. Phoenix! En jij?’

‘Amsterdam.’

‘Wow. Super.’

Dat hoorde ik vaak in het buitenland, en ik zei er al-
tijd hetzelfde op: ‘Super nat.’ Het grootste deel van het
jaar bracht ik trouwens elders door, maar het leek me
te ingewikkeld om dat te vertellen.

Zane keek niet op, hij at stug door. Hij reageerde
evenmin toen Ute zei dat haar Engels allerbelabberdst
was, op een paar woorden na, die ze met een zwaar ac-
cent uitsprak. Hij keek pas van zijn bord op toen hij uit-
gegeten was.

Ute beperkte zich tot een salade, die ze aanmaakte
met Toscaanse olijfolie en Provençaalse wijnazijn. De
flesjes kwamen uit haar tas.

‘Een mens moet voor zichzelf zorgen,’ zei ze ter verklaring. ‘*Der gute Mensch ist autonom.*’

Opgewekte stem, opgewekte oogopslag. Ik vond haar grappig – niet zo’n zombie van een kunstenaar.

Na het eten stak ze een sigaret op.

‘Ook één?’

Ik had een tijdje niet gerookt, maar als het om tabak ging was ik met een natte vinger te lijmen. Zane weigerde.

‘Twee jaar geleden gestopt,’ mompelde hij in het Engels.

‘En? Wip je sindsdien beter?’

Hij keek me hulpeloos aan. Ute had ‘vögeln’ gezegd, ik vertaalde het voor hem. Hij aarzelde, knikte langzaam, tot Ute riep: ‘Grapje hoor.’ Maar ook dat ontging hem, geloof ik.

In haar vrijpostigheid hoorde ik nog een restje protest tegen de DDR, die weinig frivole combinatie van Pruisisch, preuts, protestants en proletarisch, tegen de Ulbrichts en Honeckers, die van vergaderingen en parades hielden en van kuise meisjes in gymnastiektenue.

‘En jij? Berlijn? Oost? West?’

‘Ah, had je dat nog niet door? Ik ben een Ossie. Mijn god, hoe kon je ook maar één seconde denken dat ik een Wessie was? Rood vanbuiten en rood vanbinnen.

Door en door verziekt. Communist tot in mijn darmen. Een opvoeding verloochent zich niet. Ik drink ook alleen maar rode wijn, ik ben verslaafd aan rood.’

Waarna ze de glazen nog eens volschonk.

Malle meid. Toen de fles leeg was, liep ze het park in. Zane liep achter haar aan, schoorvoetend, en allengs iets sneller. Vlak voor het bruggetje, dat een beek overspande, haalde hij haar in. Zei hij toen eindelijk iets tegen haar? Vanaf het bordes kon ik het niet zien.

★

Het park ademde de sfeer van de vroege Romantiek. Beken, bruggetjes, priëlen. Beelden langs de grindpaden, bevallige godinnen, trotse Apollo's, saters. *Kultur* met een krulletter. Niet een omgeving om in contact te komen met de geest van Bauhaus.

Feininger bracht me hier. Zijn verlangen naar ruimte, zee, schepen en varen, kwam exact met het mijne overeen. Volgens de ambtenaren van het Kultuaramt Brandenburg althans, aan wie ik de uitnodiging dankte. Om iets van de oceanische weidsheid te laten voelen zou ik in Berlijn, Potsdam, Jüterbog en enkele andere stadjes in Brandenburg voorlezen uit *De blinde passagiers*, naar aanleiding van de grote Feininger-ten-

toonstelling in de Neue Nationalgalerie in Berlijn. Hoe ze bij mij terecht waren gekomen, wist ik niet precies. Misschien omdat er een afbeelding van Feininger op een van mijn vorige boeken stond, op *De zee van vroeger*. Of domweg omdat *De blinde passagiers* net in het Duits was verschenen. Zoveel romans speelden er niet meer op zee, en bij varen dacht men toch nog altijd aan Hollanders.

Voor vier maanden zou het Künstlerhaus Schloß Freywalde mijn standplaats worden, negentig kilometer ten zuiden van Berlijn, midden in de deelstaat Brandenburg. Een hoofdgebouw met twee zijvleugels, dertig ramen aan de voorkant, vierentwintig aan de achterkant. Gebouwd in 1820, toen de Napoleontische oorlogen waren uitgeraasd en dichters het landleven bezongen. Ik zou er mijn lezingen kunnen voorbereiden, in alle rust kunnen schrijven en van gedachten kunnen wisselen met andere kunstenaars die betrokken waren bij het Feininger-project. Naast Zane Blumenthal, schilder, en Ute Keller, fotografe, waren dat een Duitse dichter en een Amerikaanse schilder, afkomstig uit New York, uit het Manhattan waar Feininger de laatste jaren van zijn leven had doorgebracht.

★